

Doç. Dr. MEHMET ÜÇER

ROMA HUKUKU

1. KİTAP: GİRİŞ VE TEMEL KAVRAMLAR

- **SİYASÎ TARÎH**
- **HUKUK TARİHİ**
- **IUSTINIANUS DERLEMESİ VE BUNUN MODERN HUKUKLARI ETKİLEMESİ**
- **GENEL KAVRAMLAR**
- **KİŞİLER HUKUKU**
- **İCRA HUKUKU**
- **YARGILAMA HUKUKU**

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	V
İÇİNDEKİLER	VII
KISALTMALAR	XXI
§ 1. NİÇİN ROMA HUKUKU?	1
§ 2. ROMA DEVLETİNİN SİYASİ TARİHİ.....	7
I. KRALLIK DÖNEMİ (MÖ 753-MÖ 509)	7
A. ŞEHİR DEVLETİNİN KURULUŞU	7
B. DEVLETİN ORGANLARI	9
1. Kral (Rex)	10
2. Halk Meclisi (Comitia Curiata)	10
a. Patricius'lar	10
b. Pleb'ler	11
c. Client'ler	11
3. Senatus	12
C. KRALLIK DÖNEMİNDE YAŞAM VE BU DÖNEMİN SONA ERMESİ	12
II. CUMHURİYET DÖNEMİ (RESPUBLICA) (MÖ 509- MÖ 27)	13
A. DEVLETİN ORGANLARI	13
1. Magistra'lар	14
a. Imperium Yetkisi Olan Magistra'lар	14
aa. Consul'ler	14

bb. Dictator.....	15
cc. Praetor.....	16
b. İmperium Yetkisi Olmayan Magistra'lar	16
aa. Censor	16
bb. Tribunus Plebis	16
cc. Quaestor	17
dd. Aedilis Curulis.....	17
2. Senatus.....	17
3. Halk Meclisleri.....	18
B. CUMHURİYET DÖNEMİNİN ÖNEMLİ OLAYLARI.....	19
1. Patricii - Pleb Mücadelesi	19
2. İtalya'nın Ele Geçirilmeye Başlanması.....	21
a. Latin ve İtalya Konfederasyonu	21
b. Veii'nin Ele Geçirilmesi ve Kelt Savaşları.....	22
c. Samnit Savaşları (MÖ 343- MÖ 290)	23
d. Pyrrhus Savaşı (MÖ 280- MÖ 275)	25
3. Kartaca (Pön) Savaşları ve Makedonya'nın Fethi	27
a. Birinci Pön Savaşı (MÖ 264-241)	27
b. İkinci Pön Savaşı (MÖ 218-202)	28
c. İspanya İsyanı ve Makedonya Savaşı.....	31
d. Üçüncü Pön Savaşı (MÖ 146)	32
4. Gracchus Kardeşlerin Toprak Reformu Girişimi	33
5. Marius'un Reformları (MÖ 107-MÖ 88)	36
6. Sylla Dönemi (MÖ 88- MÖ 79).....	37
7. Pompeius ve Caesar	39
III. PRINCIPATUS DÖNEMİ: İLK İMPARATORLUK (MÖ 27-MS 284).....	44
A. AUGUSTUS VE DEVLETİN DÖNÜŞÜMÜ	44
B. PRINCIPATUS DÖNEMİNE İLİŞKİN DİĞER GELİŞMELER	46
IV. DOMINATUS DÖNEMİ: SON İMPARATORLUK (MS 284-476)	49

§ 3. ROMA HUKUKUNUN TARİHİ DÖNEMLERİ VE BU DÖNEMLERDEKİ HUKUK KAYNAKLARI.....	55
I. ESKİ HUKUK DÖNEMİ (MÖ 753 - MÖ 150)	56
A. GENEL OLARAK	56
B. BU DÖNEMDE HUKUK KAYNAKLARI VE UYGULAMASI	57
1. Örf ve âdet Hukuku	57
2. XII Levha Kanunu (Lex Duodecim Tabularum)	58
3. Rahip Hukukçuların Hukuk Uygulaması.....	60
4. Praetorların Hukuk Uygulamaları	62
5. Kanunlar.....	62
II. KLASİK HUKUK DÖNEMİ (MÖ 150-MS 235)	63
A. GENEL OLARAK	63
B. BU DÖNEMDE HUKUK KAYNAKLARI VE UYGULAMASI	64
1. Kanunlar (Leges)	64
2. Plebisitler.....	65
3. Senato Kararları.....	66
4. Princeps Emirnameleri	66
5. Praetor Hukuku ve Beyannameleri	67
6. Hukuk Bilimi (Iurisprudentia)	68
a. Hukukçuların Eserleri ve Faaliyetleri Sonucu Ortaya Çıkan Hukuk Kaynakları.....	69
b. Hukuk Okulları	70
c. İmparator Adına Cevap Verme İmtiyazı (Ius Publice Respondendi)	71
III. POST-KLASİK DÖNEM.....	72
IV. IUSTINIANUS DÖNEMİ	73
A. GENEL BAKIŞ	73
B. IUSTINIANUS DERLEMESİ: CORPUS IURIS CIVILIS	73
1. Codex	73

2. Digesta	74
3. Institutiones	76
4. İkinci Codex.....	77
5. Novellae.....	77
§ 4. IUSTINIANUS DERLEMESİNİN AVRUPA HUKUK BİLİMİNDE VE MODERN MEDENİ KANUNLAR HAZIRLANMASI SÜRECİNDEKİ ROLÜ	79
I. HUKUK BİLİMİNİNDE ROMA HUKUKUNU ARAŞTIRAN EKOLLER.....	79
A. GLOSSATORLAR EKOLÜ.....	79
B. CONSILIATORLER (COMMENTATORLAR) EKOLÜ.....	81
C. ROMA HUKUKUNUN AVRUPA'DA ERKEN İKTİBASI (REZEPTION) VE USUS MODERNUS PANDECTARUM EKOLÜ	83
D. HÜMANİST EKOL	85
E. DOĞAL HUKUK EKOLÜ.....	86
F. TARİHÇİ EKOL	87
G. PANDEKT HUKUKU EKOLÜ.....	88
II. ULUSAL MEDENİ KANUNLARIN HAZIRLANMASI VE KABULÜ	89
A. PRUSYA MEDENİ KANUNU (ALR: Preussische Allgemeine Landrecht)	89
B. AVUSTURYA MEDENİ KANUNU (ABGB: ALLGEMEINE BÜRGERLICHESGESETZBUCH) .89	89
C. FRANSIZ MEDENİ KANUNU (CC: CODE CIVIL).....	90
D. ALMAN MEDENİ KANUNU (BGB: BÜRGERLICHESGESETZBUCH)	91
E. İSVİÇRE MEDENİ KANUNU (ZGB: ZIVILGESETZBUCH; OR: OBLIGATIONENRECHT)	91
§ 5. ÖZEL HUKUKUN GENEL KAVRAMLARI	93

I.	HAK VE HUKUK (IUS) KAVRAMLARI.....	93
II.	HAK (IUS) VE DAVA (ACTIO) KAVRAMI VE BUNLAR ARASINDAKİ İLİŞKİ	95
III.	ROMA HUKUKUNDA HUKUKUN ÇEŞİTLİ AÇILARDAN SINIFLANDIRILMASI.....	97
	A. IUS CIVILE - IUS HONORARIUM (PRAETORIUM) AYRIMI	97
	1. Beyanname yayımlamak (Edictum).....	99
	2. Dava Hakkı Vermek veya Vermemek (Dare Actionis, Denegatio Actionis)	99
	3. Defi Hakkı Tanimak (Exceptio).....	99
	4. Eski Duruma Getirme (Restitutio in Integrum) ..	100
	5. Yasak (Interdictum)	101
	B. IUS CIVILE - IUS GENTIUM AYRIMI.....	101
	C. IUS PUBLICUM (KAMU HUKUKU) - IUS PRIVATUM (ÖZEL HUKUK) AYRIMI.....	102
IV.	HAKLARIN AYRIMI	103
	A. MUTLAK HAKLAR.....	104
	1. Malvarlığı Üzerindeki Mutlak Haklar	105
	a. Fikri Haklar	106
	b. Ayni Haklar.....	106
	aa. Mülkiyet Hakkı	108
	bb. Sınırlı Ayni Haklar	110
	aaa. İrtifak Hakları.....	110
	aaaa. Taşınmaz Lehine İrtifak Hakları (Eşyaya Bağlı İrtifaklar)	111
	bbbb. Kişi Lehine (Kişisel) İrtifaklar..	112
	cccc. Düzensiz Kişisel İrtifaklar (El değiştirebilen kişisel irtifaklar) ..	114
	dddd. Diğer İrtifaklar	114
	bbb. Taşınmaz Yükü	115
	ccc. Rehin Hakları	116
	aaaa. Taşınmaz Rehni	117
	i) İpotek.....	117

ii) İrat Senedi	117
iii) İpoteekli Borç Senedi	118
bbbb. Taşınır Rehni	118
2. Kişi Üzerindeki Mutlak Haklar	119
B. NİSBİ HAKLAR (KİŞİSEL HAKLAR)	120
1. Genel Olarak Nisbi Haklar	120
2. Kişisel Hakların Kuvvetlendirilmesi	121
V. HAKLARIN KAZANILMASININ TÜRLERİ.....	121
A. ASLEN KAZANMA	122
B. DEVREN KAZANMA.....	122
C. TESİSEN KAZANMA.....	123
D. MİRAS YOLUYLA KAZANMA	123
VI. HAKLARIN KAZANILMASI.....	124
A. HUKUKİ SONUÇ VE HUKUKİ OLAY	124
B. HUKUKÎ FİİLLER	125
1. Hukuka Aykırı Fiiller	125
a. Dar Anlamda Hukuka Aykırı Fiiller: Haksız Fiiller	125
b. Geniş Anlamda Hukuka Aykırı Fiiller: Borca Aykırılık ve Haksız Fiiller	126
2. Hukuka Uygun Fiiller	126
a. Bilgi ve Haber Verme Açıklamaları	126
b. Duygu Açıklamaları	127
c. Maddi Fiiller	127
d. Hukukî İşlem Benzerleri	127
e. İrade Açıklamaları	128
C. HUKUKİ İŞLEMLER	128
1. Tek Taraflı Hukukî İşlemler	133
2. İki veya Çok Taraflı İşlemler	133
a. Sözleşmeler	133
aa. Tek Tarafa Borç Yükleyen Sözleşmeler	134
bb. İki Tarafa Borç Yükleyen Sözleşmeler	135

aaa. Tam İki Tarafa Borç Yükleyen Sözleşmeler (Bilateral / Synallagmatik Sözleşmeler)	135
bbb. Eksik İki Tarafa Borç Yükleyen Sözleşmeler	135
b. Kararlar	135
3. İvazlı Hukukî İşlemler-İvazsız Hukukî İşlemler	136
4. Hukukî İşlemin Malvarlığına Yaptığı Etki Yönünden Ayrımı: Borçlandırıcı İşlem-Kazandırıcı İşlem-Tasarruf İşlemi.....	137
a. Borçlandırıcı İşlem (Taahhüt İşlemi/İltizami Muamele)	137
b. Tasarruf İşlemi.....	138
c. Kazandırıcı İşlem	139
5. Sebebe Bağlı (İlli) Hukukî İşlemler- Sebebe Bağlı Olmayan (Soyut) Hukukî İşlemler.....	140
6. Şekle Bağlı İşlemler- Şekle Bağlı Olmayan İşlemler	141
a. Geçerlilik Şartı Olarak Şekil (Sıhhat Şekli)	142
b. İspat Şartı Olarak Şekil	144
§ 6. KİŞİLER HUKUKU.....	145
I. KİŞİ KAVRAMI	145
II. HAK EHLİYETİ	146
A. ROMA HUKUKUNDA HAK EHLİYETİNİN ŞARTLARI	148
1. Özgürlik Durumu (Status Libertatis)	148
a. Genel Olarak.....	148
b. Köleliğin Sebepleri.....	149
aa. Savaş Esirliği:	149
bb. Doğum Yoluyla Kölelik:.....	150
cc. Köleliğin Diğer Sebepleri	150
c. Köleliğin Sona Ermesi (Azat Etme/ Manumissio)	151
aa. Ius Civile'ye Göre Köle Azat Etme Şekilleri.....	152

aaa. Manumissio Vindicta (Değnekle Azat etme)	152
bbb. Manumissio Censu (Sayım Yoluyla Azat Etme)	152
ccc. Manumissio Testamento (Vasiyetname ile Azat Etme)	152
ddd. Manumissio in Ecclesia (Kilisede Azat Etme)	153
bb. Ius Praetorium'a Göre Köle Azat Etme Şekilleri.....	153
aaa. Manumissio Inter Amicos (Dostlar Arasında Azat Etme)	153
bbb. Manumissio per Epistulam (Mektupla Azat Etme)	153
ccc. Manumissio per Mensam (Sofrada Azat Etme)	153
cc. İstisnai Azat Etme Şekilleri (Manumissio Olmaksızın Azat Etme).....	154
d. Kölenin Hukuksal Durumu.....	155
aa. Kölenin Cezai Sorumluluğu	155
bb. Kölenin Hukukî Sorumluluğu	156
2. Vatandaşlık Durumu (Status Civitatis)	156
3. Aile Durumu (Status Familiae)	159
4. Hak Ehliyetini Kısıtlayan Diğer Sebepler	161
a. Azatlılık (Liberti).....	162
b. Şerefsizlik (Infamia)	162
c. Din	164
d. Cinsiyet.....	165
e. Sınıflar ve Colonuslar.....	165
III. ROMA HUKUKUNDA TÜZEL KİŞİLER.....	166
IV. FİİL EHLİYETİ.....	168
A. GENEL OLARAK FİİL EHLİYETİ KAVRAMI	168
B. FİİL EHLİYETİNİN KONUSU.....	168
1. Hukukî İşlem Yapabilme Ehliyeti	168
2. Haksız Fiillerden Sorumlu Olma Ehliyeti.....	169

C.	FİİL EHLİYETİNİN MEDENİ YARGILAMA HUKUKUNDAKİ GÖRÜNÜMÜ	169
D.	HUKUKUMUZA GÖRE HUKUKİ İŞLEM EHLİYETİNİN ŞARTLARI	170
1.	Erginlik.....	170
a.	Yasal Erginlik.....	170
b.	Evlenme İle Kazanılan Erginlik.....	171
c.	Yargısal Erginlik (Kaza-i Rüşt)	171
2.	Ayırt Etme Gücü (Ayırtım Gücü/Temyiz Kudreti)	172
a.	Genel Olarak.....	172
b.	Ayırtım Gütünü Ortadan Kaldıran Häller	173
3.	Kısıtlı Olmama	175
a.	Akıl Hastalığı ve Akıl Zayıflığı.....	175
b.	Savurganlık, Alkol veya Uyuşturucu Madde Bağımlılığı, Kötü Yaşama Tarzı, Kötü Yönetim	176
c.	Özgürliği Bağlayıcı Ceza.....	176
d.	Aciz Sebebiyle İsteğe Bağlı Kısıtlama.....	177
E.	ROMA HUKUKU'NA GÖRE FİİL EHLİYETİNİN ŞARTLARI VE FİİL EHLİYETİNİN KISITLANMA SEBEPLERİ.....	177
1.	YAŞ (AETAS)	178
a.	Infantes (0-7 Yaş Grubu)	178
b.	Impuberis Infantia Maiores (7-14 Yaş Grubu)	179
c.	Puberes Minores (14-25 Yaş Grubu)	179
2.	AKIL HASTALIĞI	180
3.	CİNSİYET	181
4.	İSRAF (PRODIGENTIA)	181
F.	HUKUKİ İŞLEM EHLİYETİNE SAHİP OLMAMANIN SONUÇLARI	182
V.	ROMA HUKUKUNDA VE HUKUKUMUZDA YASAL TEMSİL	183
A.	GENEL OLARAK	183

B.	ROMA HUKUKUNDA VE HUKUKUMUZDA YASAL TEMSİL TÜRLERİ	184
1.	Baba Egemenliği (Patria Potestas) - Velayet	184
2.	Vesayet	185
3.	Kayıyımlık	188
§ 7.	CEBRİ İCRA HUKUKU.....	191
I.	KENDİLİĞİNDE HAK ALMA (İHKAK-I HAK) VE CEBRİ İCRA HUKUKU ARASINDAKİ İLİŞKİ	191
II.	ŞAHIS ÜZERİNDE İCRA VE MALVARLIĞI ÜZERİNDE İCRA.....	193
§ 8.	ROMA HUKUKUNDA İCRA USÜLLERİ	195
I.	ROMA İCRA HUKUKUNA GENEL BAKIŞ	195
II.	ROMA HUKUKUNUN TARİHİ GELİŞİMİ İÇİNDE İCRA USÜLLERİ	198
A.	ŞAHIS ÜZERİNDE İCRANIN UYGULANDIĞI DÖNEM.....	198
1.	Manus Iniectionem (XII Levha Kanunu Dönemi: M.Ö. 451-M.Ö. 326).....	198
2.	Actio Iudicati (Lex Poetelia Kanunu: M.Ö. 326- M.Ö.118).....	202
3.	Bonorum Venditio (M.Ö. 118-?)	204
4.	Cessio Bonorum	207
5.	İmparatorluk Devrinde İcra	208
§ 9.	HUKUKUMUZDA CEBRİ İCRA.....	209
I.	GENEL OLARAK CEBRİ İCRA TÜRLERİ	209
II.	KÜLLİ İCRA (İFLAS)	211
III.	CÜZİ İCRA (HACİZ) TÜRLERİ.....	211
A.	İLAMLI İCRA	211
B.	REHNİN PARAYA ÇEVİRİLMESİ YOLUYLA TAKİP	213
C.	İLAMSIZ İCRA.....	213
§ 10.	YARGILAMA HUKUKU.....	219

I.	ROMA HUKUKUNDA YARGILAMA SİSTEMLERİNE GENEL BAKIŞ	219
A.	Özel Yargılama Sistemi (<i>Ordo Iudiciorum Privatorum</i>)	219
1.	Legis Actio'lar Usûlü	219
2.	Formula Usûlü	220
B.	Sistem Dışı Yargılama (<i>Cognitio Extra Ordinem</i>).....	222
II.	YARGILAMADA İSPAT VE İSPAT YÜKÜ.....	224
III.	DELİLLER	225
A.	İKRAR.....	226
B.	SORGU.....	226
C.	YEMİN.....	227
D.	TANIK	230
E.	SENET.....	233
F.	KESİN HÜKÜM (RES IUDICATA)	236
IV.	YARGILAMANIN YAPILMASI	237
A.	DAVAYA ÇAĞRI	237
1.	Özel Yargılama Sisteminde Davaya Çağrı.....	237
a.	Legis Actio'lar Usûlünde.....	237
b.	Formula Usûlünde	239
2.	Sistem Dışı Yargılamada Davaya Çağrı	240
B.	YARGILAMADA ÖN İNCELEME VE TAHKİKAT AŞAMASI.....	241
1.	Özel Yargılama Sisteminde Yargılama Aşaması	241
a.	Magistra Önündeki Aşama (<i>In Iure</i>)	241
aa.	Genel Olarak.....	241
bb.	Davacının İddiaları ve Değerlendirilmesi .	243
aaa.	Genel Olarak	243
bbb.	İddiaların Dava Şartları Bakımından İncelenmesi.....	244
ccc.	Davacının İddialarının Maddi Hukuk Olarak İncelenmesi	246

cc. Davalının Savunması ve Değerlendirilmesi.....	247
b. Davanın Tespiti Aşaması (Litis Contestatio) / Ön inceleme Tutanağı	250
c. Özel Yargıç Önündeki Aşama (Apud Iudicem)	255
2. Sistem Dışı Yargılama Usûlünde Yargılama Aşaması.....	257
C. KARAR/HÜKÜM (SENTENTIA) AŞAMASI	258
§ 11. ROMA HUKUKUNDA UYUŞMAZLIKLARIN ALTERNATİF ÇÖZÜM YOLLARI VE TAHKİM	261
§ 12. TÜRK MEDENİ USÛL HUKUKUNUN ANA HATLARI. 267	
I. MEDENİ YARGILAMANIN ÖZELLİKLERİ.....	267
A. TASARRUF İLKESİ	267
B. TALEPLE BAĞLILIK İLKESİ	269
C. TARAFLARCA GETİRME İLKESİ.....	270
D. TEKSİF İLKESİ.....	271
E. DAVAYI AYDINLATMA YÜKÜMLÜLÜĞÜ	272
F. DAVANIN HÂKİM TARAFINDAN YÜRÜTÜLMESİ (YARGILAMANIN SEVK VE İDARESİ)	273
G. DELİLLERİN İNCELENMESİNDE DOĞRUDANLIK İLKESİ	273
H. HÂKİMİN DELİLLERİ SERBESTÇE DEĞERLENDİRMESİ	274
I. SÖZLÜLÜK- YAZILILIK İLKESİ.....	274
II. YARGILAMANIN AŞAMALARI	275
III. DİLEKÇELER AŞAMASI	275
A. DAVANIN AÇILMASI (DAVA DİLEKÇESİ).....	275
B. DAVA DİLEKÇESİNİN TEBLİĞİ	276
C. CEVAP DİLEKÇESİ	276
D. CEVABA CEVAP VE İKİNCİ CEVAP DİLEKÇESİ	277

IV.	ÖN İNCELEME AŞAMASI	277
V.	ÖN İNCELEME DURUŞMASI AŞAMASI.....	277
	A. GENEL OLARAK	277
	B. ÖN İNCELEME DURUŞMASI.....	278
	C. İDDİA VE SAVUNMANIN GENİŞLETİLMESİ VEYA DEĞİŞTİRİLMESİ.....	278
VI.	TAHKİKAT AŞAMASI VE DURUŞMA.....	279
	A. TAHKİKAT.....	279
	B. DURUŞMA.....	280
	C. TAHKİKATIN SONA ERMESİ	282
VII.	SÖZLÜ YARGILAMA AŞAMASI	282
VIII.	HÜKÜM AŞAMASI	283
IX.	KANUN YOLLARI AŞAMASI.....	284
	A. İSTİNAF.....	284
	B. TEMYİZ	285
	KAYNAKÇA	287